

Slaveri igår: Karl Gorath

Karl Gorath var 26 år när han greps av nazisternas hemliga polis 1939. Han sattes i koncentrationsläger och tvingades till slavarbete.

Karl greps av polisen 1939. Någon hade rapporterat honom för brott mot paragraf 175, en lag som förbjöd personer av samma kön att ha sex. Homosexuella utsattes för brutal förföljelse av nazisterna efter att Hitler kommit till makten och för varje år blev det allt värre.

1934–35 började nazisterna systematiskt förfölja homosexuella, har Karl berättat. Och när de hade gripit någon, blev han misshandlad och sexuellt utnyttjad, allt för att han skulle ange andra...

När Karl greps av polisen tvingades han att skriva under en "bekännelse" under pistolhot. Utan rättegång fördes han sedan till koncentrationslägret Neuengamme.

I Neuengamme fanns inga gaskamrar. Här fick fångarna istället arbeta ihjäl sig. Lägrets motto var "Förintelse genom arbete". De undernärda och tunnklädda fångarna arbetade

sommar som vinter med att tillverka tegelstenar. Ibland jobbade de också med regleringsåtgärder för floden Elbe, där fångarna tvingades stå i timtal i iskallt flodvatten.

Under åren 1937–1939 greps cirka 100 000 tyska och österrikiska män efter att ha pekats ut som homosexuella. En del lyckades fly men tusentals skickades till lägren där de tvingades till slavarbete och utsattes för tortyr och medicinska experiment. De hölls åtskilda från andra fångar och tvingades bära en rosa triangel på fångdräkten. De stod lägst ned i rangordningen och fick utföra de tyngsta arbetena. Många begick självmord.

I juni 1943 flyttades Karl till det ökända förintelselägret Auschwitz, som straff för att ha vägrat halvera brödransonen för några polska fångar.

Under transporten till Auschwitz lyckades Karl ta bort den rosa triangeln från sina kläder. Vid framkomsten sade han till vakterna att han

gripits av politiska skäl och fick därför en röd triangel på dräkten. Karl visste att politiska fångar hade det lite bättre i lägren än de homosexuella.

– När jag kom till Auschwitz var jag ett riktigt vrak. Jag hade nog inte klarat mig så länge till om jag inte från och med nu skulle ha fått ett, jämfört med de flesta andra fångar i Auschwitz, bättre liv. Alltså helt enkelt lite mer att äta...

I januari 1945 befriades fångarna i Auschwitz av den sovjetiska armén. Karl hade överlevt. Men förtrycket av homosexuella i Tyskland slutade inte för att nazisterna hade förlorat makten. Lagparagraf 175, som i praktiken gjorde homosexualitet olagligt fanns kvar. Karl var arbetslös i tio år efter kriget eftersom arbetsförmedlingen inte tyckte att han var "förmedlingsbar".

Inte förrän 1969 togs paragraf 175 togs bort. Och först 1988, mer än 40 år efter kriget, ansökte Karl om skadestånd från en fond för glömda offer för nazistregimen.

Karl fick 5 000 tyska mark (drygt 20 000 svenska kronor) för sitt lidande under de sex år han var fånge i nazisternas läger. Han dog 2003, 91 år gammal.

Slaveri idag: Naushat Babu

När Naushath Babu var 11 år fick han sluta skolan och börja arbeta i en guldverkstad. Ägaren vägrade låta honom träffa sina föräldrar och misshandlade honom varje dag i ett år.

Naushath är upp vuxen i en liten stad i södra Indien. Hans familj tillhör en folkgrupp som allmänt betraktas som mindre värda än andra. De kallas "orörbara" och tvingas ta de smutsigaste och lägst betalda jobben.

Naushaths problem började när hans pappa lånade pengar av en rik affärsman för att köpa medicin till en sjuk släkting. Räntan var skyhögt och snart kom pappan efter med avbetalningarna. Då krävde affärsmannen att ett av deras barn ska flytta in i en av hans guldverkstäder och jobba av skulden. Nästa dag lämnade föräldrarna Naushath till verkstaden. Han glömmes aldrig den dagen:

– Min mamma bad att jag skulle få sova hemma på kvällarna, berättar Naushath. Hon grät, men affärsmannen sade bara: "Skyll er själva som inte betalar". Det var sista

gången jag såg mina föräldrar på över ett år.

Naushath jobbade 16 timmar om dagen, sju dagar i veckan och sover på golvet i ett hörn av verkstaden. Han lärde sig snabbt behandla guldsmycken så att de blev blanka och fick sin guldgula färg. Hela dagarna doppade han smycken i starka kemikalier, som svavelsyra och cyanid och polerade dem med vassa instrument. Han tappade snart känseln i fingertopparna och fick ofta skärsår. Lönen, 14 kronor i veckan, tog affärsmannen som avbetalning på skulden. Men eftersom räntan på lånet var så hög ökade föräldrarnas skuld varje dag istället för att minska. Naushath var skuldslav, liksom hundratusentals andra barn och vuxna i Indien. Han förstod att han skulle få arbeta kvar i guldverkstaden resten av sitt liv.

När de andra arbetarna gick hem på kvällarna var Naushath ensam kvar med affärsmannen som ofta drack och blev våldsam. Han slog Naushath varje

kväll, med bälten, skor, stolar och flaskor. Ibland använde han Naushath som en fotboll och sparkade in honom i väggarna. Verkstaden kändes som ett fängelse, säger Naushath. Men en natt drömde jag att jag åt frukost med sin familj och gick till skolan. Drömmen gav mig nytt hopp om att bli fri en dag.

Till slut kontaktade en släkting till Naushath en människorättsorganisation och bad om hjälp. Organisationen startade en kampanj för att få honom fri. Barnarbete och tvångsarbete är olagligt i Indien, men nästan inga av de fattiga människorna som drabbas vill eller vågar gå till polisen. Och de som försöker får sällan hjälp. Men organisationens advokat kontaktade både medier och lokala politiker. Affärsmannen kallades till domstol. Han fick order om att släppa ut Naushath och inte kräva tillbaka mer pengar. Nästa dag fick Naushath komma hem.

– Mamma kände knappt igen mig. Jag var fruktansvärt smutsig och hade sår och ärr över hela kroppen. Det tog lång tid innan jag hämtade mig, men jag var lycklig och kunde börja skolan igen.

SLAVERI IGÅR

Människor har tvingat andra till slavarbete under hela mänsklig-
hetens historia men när andra
världskriget började var slaveri
förbjudet sedan länge i exem-
pelvis Tyskland. Men under
nazisternas ledning tvingades
lägerfångarna till tvångs- och
slavarbete.

Många tyska storföretag
använde sig av slavarbete under
andra världskriget. Bolagen
hjälpste nazisterna att bygga upp
den tyska krigsmakten med
pengar, råvaror och arbetskraft.
Företaget IG Farben, som då
bland annat bestod av företa-
gen Hoechst, Bayer, Basf och
Agfa, byggde till exempel en
fabrik i Auschwitz som blev
starten till nazisternas förintel-
seläger där. IG Auschwitz blev
nazisternas största industrian-
läggning och man utnyttjade
fångarna som gratis arbetskraft
så länge de orkade arbeta. De
starkaste överlevde sällan slav-
arbetet mer än tre månader. De
som var för svaga för att jobba
gasades ihjäl med giftgas som
också tillverkats av IG Farben.
Även Krupp-koncernen
använde sig av tiotusentals slav-
arbetare. De hade också en
fabrik i Auschwitz, där man till-
verkade delar till kanoner.

Även andra länder använde
sig av slavarbetare under andra
världskriget. Sovjetunionen

deporterade brottslingar, krigs-
fångar, olikstänkande och poli-
tiska motståndare till arbetslä-
ger, så kallade Gulag. Där fick
fångarna bygga kanaler, vägar
och järnvägar i stark kyla, utan
modern teknik och under stän-
dig hunger.

SLAVERI: IDAG

Slaveri och slavhandel i alla for-
mer är förbjudet enligt den all-
männa förklaringen om mänsk-
liga rättigheter. Det kan vara
tvångsarbete i få. Även tvångs-
arbete är förbjudet, om det inte
handlar om straffarbete som
utdömts i domstol. Trots detta
beräknar FN att minst 12,5 mil-
joner människor i världen
tvingas till slavarbete. Slaveri är
det när arbetsdagarna är orim-
ligt långa, när lönerna inte går
att överleva på och när arbe-
tarna hålls inlåsta. Slavarbete
finns på alla kontinenter, i näs-
tan alla länder och i alla slags
ekonomier. Ofta handlar det
om väldigt fattiga människor
som försöker arbeta sig ur
skuldfällor. Slavarbete är även
ofta kopplad till människohan-
del. Hårdare regler för invand-
ring till många rika länder gör
att det finns ligor som tjänar
pengar på att smuggla fattiga
människor från sina hemländer
för att söka arbete i exempelvis
Europa, så kallade trafficking.
Många jobbar svart för mycket
låga löner eller bara mat och

husrum i privata hem, på byg-
gen eller i jordbruk. Sedan bör-
jan av 1990-talet har till exem-
pel omkring en halv miljon
kvinnor från Östeuropa förts
till Västeuropa, bland annat
Sverige, där de hålls inlåsta och
tvingas till prostitution.

Vi delar alla ansvaret för
dagens situation men har också
möjligheten att påverka. Till
exempel genom vad vi köper i
affärer. Världens ekonomi är
global och många av de varor
som finns i svenska butiker k
anvara tillverkade av slavarbe-
tare. Till exempel choklad med
kakao från Västafrika, mattor
från Pakistan, stål tillverkat
med hjälp av kol från Latina-
merika och gymnastikskor
gjorda i Sydostasien.

SLAVERI: IMORGON

Antalet slavarbetare ökar sta-
digt. För att stoppa utveck-
lingen krävs insatser på en
mängd olika nivåer och sätt.
Det handlar om allt ifrån hur vi
konsumerar till hur regeringar
och Förenta nationerna, FN,
kan tvinga fram förändring.

Berättelsen om Karl Gorath är en
förkortad version av en text av
Lutz van Dijk. Naushath Babu är
intervjuad av Carmilla Floyd.
Du kan läsa mer om honom och
andra skuldslavbarn på:
www.childrensworld.org.

DISKUTERA

- ▶ Jämför Karls och Naushats berättelser. Vilka var/är de viktigaste skillnaderna i deras livsöden. Vilka erfarenheter har de gemensamt?
- ▶ Hur tänker människor när de förslavar andra? Vad tror du att det beror på att de som tvingade Karl och Naushat till slavarbete inte tyckte att de gjorde fel?
- ▶ Vad kan man göra för att motverka att människor tvingas till slavarbete idag? Fundera över vad du kan göra som enskild person men också vad som kan göras på olika nivåer av exempelvis organisationer, Sveriges regering, globala företag och FN.

UNDERSÖK/TA REDA PÅ

1. Antalet slavarbetare har ökat i världen under senare år. Vad beror detta på?
2. Finns några av de företag som använde slavarbetare under nazisttiden kvar idag? Hur ser de i så fall på sin historia?
3. Använder du själv något, till exempel kläder eller prylar som kan ha tillverkats av slavarbetare? I skolan eller hemma? Gör listor på produkter och ta reda på mer om var och hur de tillverkas
4. Leta i tidningar eller på internet efter en intervju med en ung person som tvingats till slavarbete i Sverige idag. Skriv en egen berättelse om honom/henne och om dina egna tankar och känslor inför personens livsöde.

MER INFORMATION

Sök information på biblioteket
eller på internet. Du kan också
kontakta organisationer som
arbetar mot slaveri i Sverige och
omvärlden.
På: www.levandehistoria.se/mr

hittar du MR-förklaringen i sin
helhet och en tipskatalog med
länkar till informationsajter och
organisationer som arbetar med
MR-frågor. Sök efter information
om slaveri och mänskliga

rättigheter på:
www.swedwatch.org
www.childrensworld.org
www.rattvisemarkt.se
www.ilo.org
www.antislavery.org